

Dansk udenrigspolitik efter COVID-19

Af Anne Sofie Allarp

Det er et halvt år siden, en ny virus dukkede op i horisonten. Intet land er uforandret. Men hvordan har coronavirus ændret balancen mellem landene? Hvordan påvirker pandemien de aktuelle geopolitiske spændinger? Og hvordan skal dansk udenrigspolitik tage sig ud, for bedst at imødegå de forandringer?

Udenrigs har spurgt fire af landets mest udenrigspolitisk erfarne og indflydelsesrige politikere om Danmarks rolle i verden efter corona. De har fokuseret på tre temaer: Det multilaterale samarbejde. Truslen fra øst – Rusland og Kina. Og hvordan Danmarks udenrigspolitik og udenrigstjeneste skal se ud.

Anne Sofie Allarp er jurist og forfatter og har i en årrække arbejdet som skribent og journalist, blandt andet som vært og international redaktør på Radio24syv. Hun er fast kommentator på Berlingske, driver indie-mediet Globalisten, og mener ofte noget om politik og internationale forhold i danske medier.

Politikerne

Jeppe Kofod (S)

Jeppe Kofod (f. 1974) er Danmarks udenrigsminister. Han var medlem af Folketinget i årene 1998-2014. I 2014 var han Socialdemokraternes spidskandidat til Europa-Parlamentet, og han blev genvalgt til Europa-Parlamentet i 2019, men blev en måned senere udpeget af statsminister Mette Frederiksen til posten som udenrigsminister.

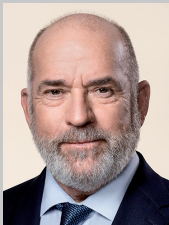
Martin Lidegaard (RV)

Martin Lidegaard (f. 1966) har været medlem af Folketinget for Radikale Venstre siden 2001. Lidegaard er formand for Det Udenrigspolitiske Nævn. Han var udenrigsminister fra 2014 til 2015, og klima-, energi- og bygningsminister i årene 2011-2014.

Michael Aastrup Jensen (V)

Michael Aastrup Jensen (f. 1976) har været medlem af Folketinget for Venstre siden 2005. Aastrup Jensen er næstformand for Det Udenrigspolitiske Nævn. Han har været Venstres udenrigsordfører siden 2015.

Søren Espersen (DF)

Søren Espersen (f. 1953) blev valgt til Folketinget i 2005 for Dansk Folkeparti og har siddet der siden. Han var formand for Det Udenrigspolitiske Nævn i årene 2015-2019 og sidder stadig i nævnet som medlem. Han var medlem af Folketingets Præsidium mellem 2007 og 2012.

Alle fire interviewpersoner er interviewet enkeltvis. De har været stillet samme spørgsmål og har haft adgang til at se og kommentere på den færdige artikel i udkast.

Det multilaterale samarbejde: Et handlingslammet FN og et udfordret EU

Coronapandemien ramte verden på et tidspunkt, hvor det internationale samarbejde er udfordret. Både FN og EU er under pres, og indtil videre synes pandemien alene at accentuere de udfordringer. Hvad betyder det for dansk udenrigspolitik?

Coronakrisen har været en kold spand vand i hovedet på dem, der måtte nære illusioner om graden af international solidaritet.

USA har de sidste fire år spillet en ny rolle som destabilisator i internationale sammenhænge. FN, der fylder 75 år i år, har vist sig overvejende handlingslammet, når det kommer til de aktive væbnede konflikter. Den Europæiske Union har set et af de største lande forlade samarbejdet, som også udfordres af indre spændinger mellem øst og vest, nord og syd.

Ifølge Michael Aastrup Jensen (V), der er næstformand for Folketingets Udenrigspolitiske Nævn, har krisen tydeliggjort nogle barske vilkår for det internationale samarbejde, også blandt vores tætteste allierede:

”Vi har set, at vi ultimativt er os selv nærmest,” siger han. ”Vi har set, at lande stjal forsyninger fra hinanden, da der var mangel på det. Der var lastvogne på vej til Danmark med livsnødvend-

dige forsyninger, der simpelthen forsvandt – de forsvandt, og vi ved ikke, hvor de er. Vi har set lande købe stort ind til sig selv på andres bekostning.”

Udenrigsminister Jeppe Kofod (S) er enig: ”Vi kan konkludere, at den opløsningstendens og den splittelsestendens og nationalisme, der har været inden krisen, fortsat er der. Vi så under COVID-19-krisen nogle uheldige ting. For eksempel at man spekulerede i prisen på livsvigtig medicin eller forsyninger med personligt beskyttelsesudstyr,” siger han. ”Kapitalismen er de facto ikke fungerende her. Sådan en krise kan udnyttes af kyniske kræfter. Det kalder på øget samarbejde internationalt.”

Den Europæiske Union leverede ikke, mener Jeppe Kofod:

”EU kom til kort i starten, det kan man roligt sige. Kriseberedskabet fungerede ikke; når der går ildebrand i et hus i landsbyen, så kan man komme til hjælp, men når alle huse brander, så slukker man sin egen brand først selv. Vi skal forbedre beredskabet. Men vi skal også tænke på andre generelle risici.”

Men én ting er det praktiske samarbejde i en krisesituation. Noget andet er den geopolitiske situation efter pandemiens indtog. For ifølge Kofod er mange af de spændinger, konflikter og

udfordringer, som eksisterede, inden COVID-19 ramte verden, blevet stærkere under krisen. De risici, der i størst grad kræver vores opmærksomhed lige nu, er ifølge udenrigsministeren klima-

Udenrigsminister Jeppe Kofod mener, at mange af de spændinger, konflikter og udfordringer, som eksisterede, inden COVID-19 ramte verden, blevet stærkere under krisen.

udfordringen, presset på de internationale aftaler, og særligt nedrustningsstraktater, konflikter, der i forvejen skabte flygtninge, og som vil tage til på grund af den økonomiske krise, og Kinas mere selvsikre og pågående rolle i verden samt Ruslands mere aggressive ageren.

”Pandemien skærper behovet for at adressere de konflikter,” mener han.

Jeppe Kofod peger også på det øgede antal overgreb på frihedsrettigheder, menneskerettigheder og retsstatsprincipper, som ses over hele verden.

”Dem, der i forvejen havde udfordringer i den henseende, har fået strammet grebet.”

Pandemien har også anskueliggjort et globalt ledelsesvakuum. Særligt påkalder USA’s manglende globale lederskab sig formanden for Udenrigspolitisk Nævn og tidligere udenrigsminister Martin Lidegaards (R) opmærksomhed:

”Det er rystende, hvor dårligt USA har været til at håndtere denne krise. Og så er det bemærkelsesværdigt, at USA end ikke har forsøgt at tage et globalt lederskab. Det efterlader et tomrum, som vi må forholde os til.”

Ifølge Lidegaard har USA lagt stafetten.

”På sin egen måde havde Obama en erkendelse af, at der i den nye multipolare verdensorden ikke er én supermagt, der kan håndtere det hele. Trump har til gengæld sluppet tøjlerne helt,” siger han.

En ustabil verden

Michael Aastrup Jensen frygter en ustabil, polariseret verden: ”Jeg er meget

nervøs for, at alt det, vi holder skåltaler om – at nu skal vi styrke EU-samarbejdet og FN-samarbejdet – der er vi ikke reelt. Vi holder talerne, men vi er der ikke.”

Han opfordrer til, at Danmark holder sig to ting for øje: ”For det første skal vi holde fast i det internationale spor. Og derfor skal vi blandt andet stå vagt om EU. Det var ikke bare for at give udenrigsministeren en næse her før sommerferien, at vi gik ud og var voldsomt kritiske over, at Danmark ikke kunne sende respiratorer til Italien. Det var, fordi vi faktisk mente, at dette om noget var testen af, om vi står sammen i EU, eller om vi ikke står sammen.”

Det kunne have været Danmark, der stod og havde brug for hjælp fra de andre, forklarer han: ”Skulle Italien så sende et eller andet ubrugeligt fra for eksempel 1950’erne? Så vi var meget skuffede over regeringens ageren her.”

Udenrigsministeren modtog næsen uagtet, at Udenrigsministeriet ikke var bekendt med, at respiratorerne ikke kunne bruges på patienter med COVID-19 før 12. april i år. Hvilket vil sige flere dage efter, at hjælpen til Italien blev annonceret.

Der gøres i øvrigt meget fra dansk side for at styrke det internationale arbejde på sundhedsområdet.

Det gælder både i EU- og i FN-regi, fortæller Jeppe Kofod: Vi ønsker kun at styrke ”WHO’s rolle i forhold til sundhedstrusler og pandemier generelt.”

Danmark kæmper også lige nu for en uafhængig evaluering af coronakrisen i regi af Verdenssundhedsorganisationen.

”Det er svært, for der er stærke statssinteresser,” siger udenrigsministeren.

Martin Lidegaard ser en særskilt risiko i svækkelsen af opbakningen til internationalt samarbejde.

”Men alternativet er ringere, nemlig at vi ikke får draget nogle konklusioner af dette forløb, som kunne have givet os nogle redskaber.”

Danmark har derudover allokeret over 100 millioner kroner mere til Verdenssundhedsorganisationen. Udenrigsministeren mener også, at den danske repræsentation i Geneve skal styrkes i relation til samarbejdet i WHO.

Martin Lidegaard ser en særskilt risiko i svækkelsen af opbakningen til internationalt samarbejde: ”Det mest alvorlige for Danmark lige nu er krisen i opbakningen til de globale strukturer. Hele det systemkompleks er gevaldigt udfordret. Det mest afgørende for dansk udenrigspolitik er at stå op imod den tendens.”

Her er EU afgørende, mener Martin Lidegaard: ”Vi skal bakke op om EU, og EU skal globalt være den store spiller, når det kommer til at styr-

ke samarbejde og samhandel. Vi vil få en diskussion af, hvor meget der skal investeres her af kræfter, men EU skal tage det lederskab globalt.”

Og herfra skal der bygges globale alliancer.

”Indien er mere folkerigt end Kina om to år. Dér er valg og flerpartidemokrati. Og Indien kunne blive en afsindig vigtig allieret for Europa. Det er vigtigt at bygge et strategisk partnerskab op med Indien,” påpeger Lidegaard.

Udenrigsministeren er også optaget af nye alliancer.

”Vores ønske om et stærkt partnerskab med Afrika er et kerneønske fra regeringens side. Vi skal efter planen have et EU-Afrika-topmøde senere i år. Afrika kan både blive den vigtigste partner for Europa frem mod 2050, når det kommer til multilateralisme, og det er et kontinent, der vil vokse meget dette århundrede, men samtidig er det dér, mange trusler kan komme fra. Terrorisme og irregulær migration. Vi skal fokusere på det, der er vores umiddelbare interesse,” siger han.

Samtidig peger udenrigsministeren på, at der er en række lande, der lige nu søger en stærkere international orden: ”Det er en tendens, at der er en søgning hen imod stærkere internationalt samarbejde. Ikke mindst blandt lande i EU, men når man taler med andre lande, for eksempel Indien og mange afrikanske lande, så er de også optaget af at få FN til at fungere. Ikke bare WHO, men FN generelt. Den alliance for multilateralisme, som Danmark fra start har været en del af, er blevet styrket af denne situation,” påpeger Jeppe Kofod.

Men coronakrisen er langt fra kun en sundhedsmæssig og diplomatisk udfordring. Den historiske nedlukning af store dele af verdens samfund, den drastiske reduktion i rejseaktiviteten og turismen har også enorme konsekvenser.

”Vi står jo overfor en økonomisk tilbagegang, som jo er det største chok på den korte bane siden Anden Verdenskrig. Det globale bruttonationalprodukt står til at falde markant. Hvis man ser alle prognoserne fra IMF og OECD, så ser det rigtig svært ud.”

Efterspørgslen er forsvundet, og det kommer til at tage tid at bygge den op igen, mener udenrigsministeren:

”Det får en social konsekvens, som jo er meget alvorlig. Mennesker bliver arbejdsløse, uligheden og fattigdommen kan stige. Og nogle af de konflikter, der er afledt af det, vil tage til i styrke. Det, der var en sundhedskrise, er blevet en økonomisk og social krise. Og nu, da vi begynder at have styr på sundhedskrisen i den forstand, at vi har beredskabet på plads, så er det den anden krise, der i årene fremover bliver helt central at håndtere.”

EU-landene er ikke enige om noget

Den udenrigspolitiske situation bør give anledning til ændrede prioriteter fra dansk side, mener Martin Lidegaard: ”Situationen gør det meget synligt, at Europa ikke kan stå stille. Europa bliver nødt til at påtage sig et strategisk lederskab. EU er verdens største magt på handelsområdet: vi er det største marked. Og det skal kobles til sikkerhedspolitikken, som skal prioriteres i det europæiske samarbejde. Der venter et kæmpe arbejde forude i

at styrke den europæiske sikkerhedspolitik. Og den er ikke en konkurrent til NATO.”

Situationen i USA er et problem, mener Michael Aastrup Jensen. ”USA er, og skal USA være, vores tætteste og nærmeste allierede. Vi har brug for USA. Vi kan ikke klare os selv. Og derfor gør det også ondt, hvad der foregår.”

Forsvarsforbeholdet må væk, siger han: ”Jeg må sige, at det viser behovet for, et tættere sikkerhedspolitisk samarbejde i EU. Vi har sagt i valgkampen, at forbeholdet skal fjernes. Vi skal have et tættere forsvarspolitisk samarbejde mellem landene i Europa også, som vi har set det med samarbejdet med Frankrig og Storbritannien. Det er derfor, vi har soldater i Mali for eksempel, det er en europæisk ledet operation under fransk kommando. Det skal vi have mere af. Derfor skal vi også have flere penge til forsvaret, siger vi i Venstre.”

Søren Espersen er helt uenig, hvad angår samarbejdet i EU:

”Vi skal ikke have et øget militært samarbejde inden for EU. Det vil uvilkårligt være en konkurrent til NATO, og EU-landene er ikke enige om noget som helst. Skulle vi så have et militært under fransk/tysk kommando? Den måde, vi tænker på i Holland, Danmark og Norge er anderledes end den måde, de tænker på i Sydeuropa. Vi er samlet fint under NATO.”

Regeringens EU-politik er uforståelig

I Folketinget er der et lille europapolitisk flertal udenom den danske regering, fortæller Martin Lidegaard:

”Regeringens politik udfordres af et flertal, der består af os i Radikale Venstre, af Venstre, De Konservative og skiftende partnere, nogle gange DF og nogle gange SF, som er mere EU-positive end Socialdemokratiet lige nu.”

Som eksempel på det arbejde, der lægges af det alternative flertal i dansk udenrigspolitik, fremhæver Martin Lidegaard grænselukningerne under coronakrisen.

”Under coronakrisen skulle der et flertal imod regeringen til at overbevise dem om, at man ikke skulle holde grænserne lukket til 31. august.”

Lidegaard forstår ikke regeringens politik:

”Jeg beskylder ikke Socialdemokratiet for at have en skjult dagsorden om at ville have Danmark ud af EU, men det er, som om de slet ikke har set, at Danmarks mulighed for at løse en række globale problemer nødvendigvis går igennem EU. Af alle områder er det her, jeg har sværest ved at forstå den nye regerings rationale. Jeg ser ikke nogen modsætning mellem af være national og international. EU er jo en bevægelse, og vi skal vi være med til at forme den.”

Særligt statsministerens retorik er uforståelig for formanden for Udenrigspolitisk Nævn: ”Jeg synes hele statsministerens retorik med, at EU er ’gakgak’, og vedrørende budgettet at en krone til EU er en krone fra Danmark, er uforståelig. Nogle gange er det sådan, at en krone i Europa er en investering, der arbejder bedre end en krone her. Det gælder, når det kommer til at beskytte os imod cyberangreb, styrke vores territoriale sikkerhed, takle migration, skabe en stærk

ydre grænse. Vi vil gerne have mere af den slags samarbejde, også for at skabe tålelige forhold for folk i andre egne.”

Stivbenet fødselar

FN fylder 75 år i år. Det er et FN, der i dette århundrede står stærkt på blød magt, statistik og målsætninger og svagt, når det kommer til at kunne løse de overordnede og blivende konflikter mellem verdens lande. Samtidig viser coronakrisen, at behovet for et velfinansieret og troværdigt WHO for eksempel er større end nogensinde.

Blandt de fire er der enighed om, at FN skal prioriteres i dansk udenrigspolitik, men mindre enighed om hvordan.

Jeppes Kofod siger: ”Vi skal huske at rose FN og det FN-arbejde, vi har haft de sidste 75 år mellem 193 lande. Vi skal rose FN, ikke bare for at kunne lave verdensmålene og knytte civilsamfund og dele af erhvervsliv til sig, men også for at kunne samle verden omkring Parisaftalen, for eksempel. Når det kommer til de brede sikkerheds- og mere generelle udfordringer, så synes jeg, FN virkelig har leveret.”

Men der er også noget at kritisere, mener udenrigsministeren.

”Det er rigtigt; på den klassiske konfliktforebyggelse og sikkerhedspolitik står det sløjt til.

I Sikkerhedsrådet er der nogle spændinger, der gør, at man ikke kan handle. Se bare Syrien og Yemen – en anden humanitær katastrofe. Der kan verdenssamfundet ikke gå igennem FN, fordi der er uenighed. Men der er et klart behov. Fra dansk side har vi i udenrigspolitikken fokuseret med ret-

te på værdierne, på værdikrigen: Det vil sige reproduktiv sundhed, klima, sundhed. Men der er noget grundlæggende omkring den klassiske sikkerhedspolitik, konfliktforebyggelse og bilæggelse, hvor man skal styrke FN.”

Michael Aastrup Jensen siger: ”Vi skal være en stærk FN-partner. Vi har argumenteret for, at de 0,7 procent af BNP i udviklingsbistand skal være mejslet i granit. Det er meget nedslående, at der kun er en håndfuld lande i verden, der lever op til den målsætning. Når det er sagt, så trænger FN til reformer, og det gør WHO også. Hvis vi ikke får fremtidssikret FN, så har vi et problem.”

Aastrup Jensen giver den amerikanske præsident ret i meget af kritikken af WHO.

”Kina har for meget indflydelse i WHO, og derfor er den amerikanske kritik og deres pres berettiget. Men medicinen er forkert. Det nytter ikke, at man trækker sig økonomisk og politisk fra WHO. Forhåbentlig bliver Joe Biden valgt, så USA bliver i WHO. Og så kan Vesten forhåbentlig samlet stille nogle krav til, at WHO ikke agerer politisk. Og at organisationen reelt kun er det, den burde være, nemlig en sundhedsorganisation. Hvis Trump bliver genvalgt og USA trækker sig ud, så skal vi spæde til, så WHO har den økonomiske styrke, der skal til. Dermed kan vi også stille krav om reformer.”

Martin Lidegaard siger:

”Om FN kan man holde to forskellige taler, en lovprisningstale og en total fatalistisk tale. Der er 193 lande, der arbejder sammen. Og det er forbløffende, hvad FN har opnået, det kunne

man holde en lang skåltale over. Men i betragtning af behovet, så er FN ineffektivt, underfinansieret, bureaukratisk, og – hvad der er mest alvorligt for troværdigheden – uden den reelle magt til at kunne løse konflikter. I Syrien for eksempel, når man ser bort fra den humanitære rolle, FN spiller, så er FN jo en statist. I forhold til freden er FN slet ikke en relevant spiller.”

Han efterlyser også WHO som stærkere partner.

”Tænk, hvis man havde haft en verdenssundhedsorganisation, der havde haft tyngde i denne her coronakrise. Tænk, hvis vi kunne få en uvildig vurdering af, hvad der har virket, og hvad der ikke har virket. Der er enkelte områder, hvor jeg ønsker, at vi i fællesskab kunne booste samarbejdet voldsomt og betale hvad det koster. På klimaet, for eksempel, og så skal vi give alle de børn, der sidder i flygtningelejre en fremtid i form af uddannelse.”

Nedlæg FN's generalforsamling

Søren Espersen ønsker også at styrke FN på de fleste områder:

”Jeg mener, man skal skrue op for de der underafdelinger af FN. Både for sundhed, verdenshandelsorganisationen WTO, og for samarbejde om undervisning. Der har været nogle ikke så gode eksempler, men man bør stramme op og investere yderligere i FN's organisationer. Til gengæld skal man skrue helt ned for generalforsamlingen, det er det rene pjat.”

På spørgsmålet om, hvorvidt der ikke er en værdi i, at verdens beslutningstagere taler sammen, svarer Espersen:

”Der er ikke en værdi i den måde, generalforsamlingen fungerer på nu. Det er jo godt at tale sammen, men de der uger om efteråret i FN’s generalforsamling, det er det rene pjat og penge-spild. Og alle de resolutioner, de sprøjter ud, de handler jo allesammen om Israel. Sikkerhedsrådet siger man, vi skal beholde, også i den nuværende form, selv om de viser sig handlingslammede, fordi Rusland og Kina og USA nedlægger veto,” siger han.

Der er også bred opbakning til bæredygtighedsmålsætningerne, men bekymring for hvordan den økonomiske krise vil påvirke dem.

”Alle krisers genstart er forbundet med øgede CO₂-udledninger, og det

vil vi kæmpe imod. Vi er store støtter af European Green Deal,” siger udenrigsministeren med henvisning til EU’s store klimaomstillingsprogram.

”Vi skal bruge krisen til en grøn genstart. Alle de penge, vi skal investere i at genstarte vores økonomi, skal investeres i bæredygtighed. Jeg har iværksat et stort eksport- og investeringsfremmende initiativ, og det er rettet imod det grønne. Vi har en chance her; vi kan springe nogle udviklingstrin over. For klimakrisen er ikke mindre relevant i dag.”

○ ○ ○